

▶ **Hlavní stránka**

ZOO report Profi 1/04
[Legenda o objevení draka](#)

[Zpět na ZOO report](#)

Legenda o objevení draka

ostrova Komodo, který je největším žijícím ještěrem. Svým způsobem by na tomto faktu nebylo nic tak zvláštního, kdyby se historie tohoto objevu opisováním z jedné publikace do druhé nezměnila na legendu, která se od skutečnosti značně vzdálila. Po druhé světové válce se v řadě odborných i popularizujících knížek objevuje romantický popis nešťastného ztroskotání letadla na ostrově Komodo, dramatické setkání pilota s obřími ještěry a tím i potvrzení pověsti domorodců o desetimetrových dracích žijících na ostrově. Nejrozsáhlejší, nejdramatičtější a nejčtivější popis této události najdeme v knize J. Felixe *Zvířata celého světa, 13 – Ještěři* (SZN Praha, 1988). Podobnou legendu nalezneme i v mnohých zoologických zahradách na informačních tabulích o tomto druhu. Jméno pilota někdy není vůbec uváděno, někdy se jmenuje van Deyk, ale většinou van Hensbroek. Vždy je označován za důstojníka holandské armády. Podobná situace je i s datem ztroskotání letadla. Většinou se píše, že to bylo někdy před rokem 1912, jindy se uvádějí roky 1911 či 1910, nebo dokonce i rok 1901. Právě datum ztroskotání letadla se stalo po mé návštěvě Komoda hlavním impulsem k tomu, že jsem začal hledat podrobnější zprávy o historii tohoto objevu. Prvou otázkou bylo, mohlo-li nějaké letadlo doletět na ostrov Komodo létať v jeho okolí v prvním desetiletí 20. století. Při nahlédnutí do historie letectví bylo od prvního okamžiku jasné, že zcela absurdní je datum 1901. Tehdy tam nemohl, ze zcela prostého důvodu, ztroskotat žádný letoun – žádný totiž tehdy ještě neexistoval. Teprve 3. prosince 1903 vykonali bratři Wrightové svůj první motorový let či lépe řečeno skok. Je

Na začátku 20. století se vědci domnívali, že na naší zeměkouli již nežije žádný neznámý velký druh obratlovce a že vědu již žádný takový objev nemůže překvapit. A přesto to nebyla pravda. V roce 1912 popsal major P. A. Ouwens, ředitel botanické zahrady, někdy též uváděný jako kurátor zoologického muzea v Buitenzorgu (Bogoru) na ostrově Jáva v nynější Indonésii, nový obří druh varana z

pravda, že letectví se v dalších letech, zvláště ve Francii, bouřlivě rozvíjelo. V letech 1908 a 1909 vznikají již první skutečně dobře létající stroje Blériota, Voisina či Farmana a v roce 1909 je ve francouzské Remeši uspořádán první letecký týden. Přestože tehdejší letadla různých konstrukcí předváděla vedle vlastního létání již i první obraty, byla označována za křehké a málo spolehlivé letounky. Teprve v roce 1910 se začínají spolehlivé konstrukce objevovat častěji i v jiných zemích – například 13. května 1911 doletěl Čech Jan Kašpar na Blériotu XI, dovezeném z Francie, z Pardubic do Prahy. Bylo to přibližně 80 km. Větší než tuto

vzdálenost by musel uletět letoun na Komodo a zpět z nejbližších možných míst na ostrovech Flores na

východě či Sumbawa na západě. Zcela nemyslitelný je let z ostrova Jáva, z jehož nejvýchodnějšího místa je to na Komodo 700 km, a z Jakarty dokonce 1 500 km. Je tedy nanejvýš nepravděpodobné, že by v roce 1911, natož ještě dříve, existoval v okolí ostrova Komodo v Holandské východní Indii letoun schopný v podmínkách tropů překonat takové vzdálenosti. Dnes, po získání a prostudování Ouwensovy práce, víme, že se v historii objevu komodského varana žádné letadlo neobjevuje. Vzniká tedy automaticky otázka druhá, a to odkud se vzala postava pilota-letce.

Odpověď nám dá každý lepší slovník anglického jazyka. V něm lze odhalit omyl v interpretaci slova pilot jak v českých překladech, tak i v některých anglických textech o objevu varana komodského. V angličtině neznamena slovo pilot pouze pilota-letce, ale také lodivoda, kormidelník, vodiče a přeneseně i průzkumník. Takže žádný letec, ale možná námořník. Ještě krátce k různým jménům „pilota“, o nichž již byla zmínka. Příjmení van Deyk, které použil i J. Felix,

se v Ouwensově práci neobjevuje, ale nejčastěji se vyskytující van Hensbroek je částí jména nejdůležitější postavy historie objevu komodského varana. A tak jsme u třetí, zásadní otázky. Jak tedy byl komodský varan objeven ve skutečnosti? Uvádím zde historii celého objevu tak, jak ji zachytil samotný autor popisu komodského varana jako nového druhu – P. A. Ouwens. Učinil tak ve své práci On a Large Varanus Species from the Island of Komodo, publikované v roce 1912 v Bulletin du Jardin Botanique de Buitenzorg. Deuxième série No. VI. V prosinci 1910 navázal Ouwens (v některých pramenech uváděný jako Cuwen nebo dokonce Owen) na doporučení kapitána W. L.

Einthovena písemný styk s 1. poručíkem pěchoty (tedy žádný letec nebo námořník) holandské koloniální armády J. K. H. van Steyn van Hensbroekem, který sloužil jako civilní správce ve městě Reo na ostrově Flores. Van Steyn Ouwensovi sdělil, že podle domorodců v okolí zátoky Labuan Badjo na ostrově Flores, a hlavně na ostrově Komodo žijí varani neobvyklé velikosti. Domorodci je nazývají boeadja darat – zemní krokodýl. Tyto zprávy prý poručíka velmi zaujaly a Ouwensovi slíbil, že shromáždí podrobnější

informace a bude-li to možné, pokusí se při služební cestě na Komodo získat i nějaké jedince. Před cestou van Steyn skutečně získal první konkrétnější údaje od lovců perlorodek Kocka a Aldegona, jejichž lodě (že by přece jen námořníci?) působily v okolí Komoda. Oba náruživě loví i jiná zvířata. Podle jejich pozorování se varani, protože ostrov byl domorodci dosti navštěvován, stáhli do jeho hornaté části, kde žijí jedinci šest až sedm metrů dlouzí. Sám Aldegona prý několik takových ulovil. Lovci perlorodek sdělili van

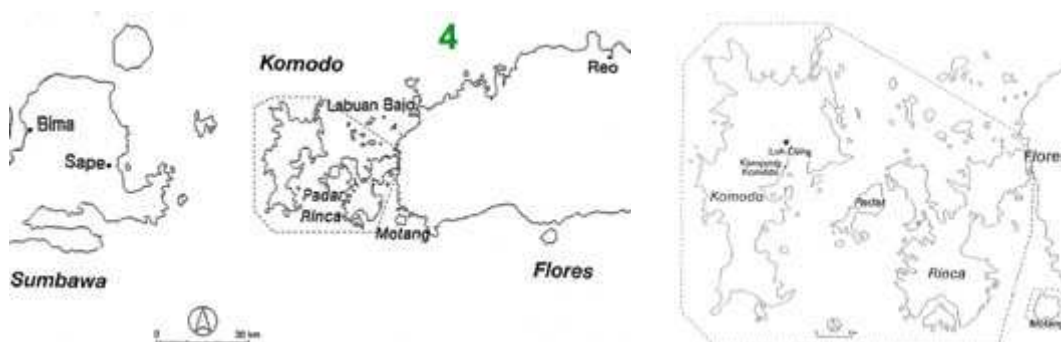
Steynovi i několik údajů o životě varanů. Žijí jednotlivě nebo ve skupinách, jejich potrava je výhradně masitá a dokáží se o ni i poprat. Pohybují se na vztyčených nohách, kdy se hrudník ani břicho nedotýkají země. Pod kameny a skalami si vyhrabávají velké hluboké nory, ve kterých přechkávají noc. Mají dlouhý pohyblivý krk a dokonalý zrak. Jsou však pravděpodobně hluchí. Za svého pobytu na Komodu

van Steyn ulovil jednoho varana, který měřil 2,20 metru. Jeho fotografii a kůži poslal Ouwensovi.

Zároveň slíbil, že se při další návštěvě ostrova pokusí chytit i živá zvířata. Nebude to však snadné, neboť domorodí obyvatelé se bojí kousnutí a úderu silného ocasu. Ouwens proto vyslal k van

Steynovi domorodého lovce, který pracoval jako sběrač pro zoologické muzeum v Buitenzorgu. Poručík van Steyn byl však mezitím převelen na vzdálenější ostrov Timor, a tak lovec odjel na Komodo s domorodým náčelníkem (radja bitjara), dalšími domorodci a se psy. Výprava ulovila dva varany komodské, dlouhé 2,90 m (viz foto na str. 1) a 2,35 m, a chytla dvě živá mláďata měřící asi jeden metr. Na základě těchto čtyř jedinců (dvou mrtvých a dvou živých) a jedné kůže popsal Ouwens nový druh. Celý popis je velmi jednoduchý (dosti přesně popisuje tvar jednotlivých částí těla, tvar a počty šupin a barvu) a krátký – pouhých 11 řádků. Popis končí slovy „Jelikož zvíře dosud skutečně nebylo jako druh popsáno, navrhuji je nazvat: Varanus Komodoensis“. Zbývá jen dodat, že dosud nebyl nalezen jedinec větší než 3 metry a že komodský varan není hluchý.

Fotografie k článku:

Varany komodské fotografoval v jejich přirozeném prostředí na ostrově Komodo autor

1: Reprodukce fotografie z roku 1912, která ukazuje největšího ze čtyř varanů komodských ulovených domorodým lovcem pro P. A. Ouwense. Varan měřil 2,90 m. Na základě zmíněných čtyř jedinců a jedné kůže popsal Ouwens nový druh.

2: Východní pobřeží ostrova Komodo

3: Vstup do nory, kterou si varani vyhrabávají jako úkryt

4: Lokalizace ostrova Komodo. Hranice Komodského národního parku jsou označeny čárkovaně.

Co je o komodském varanovi známo v současnosti?

Rozšíření:

- fosilní nálezy velmi podobné formy jsou známy i ze severní Austrálie
- v historické době žil i na ostrově Timor
- ještě koncem 19. století byl rozšířen po celém ostrově Flores
- nyní žije na ostrově Komodo, ostrově Rinca (Rindja), ostrově Motang a na dvou lokalitách na západním pobřeží ostrova Flores

Historie ochrany varanů:

- 12. 3. 1915** nařízení o ochraně varanů vydané sultánem z Bimy na ostrově Simbawa
- 1926** opatření na ochranu varanů vydané vládou v Manggarai na ostrově Flores
- 1931** varani zařazeni holandskou koloniální správou do seznamu chráněných druhů
- 1939** ostrov Padar a část ostrova Rinca vyhlášeny vládou v Manggarai chráněným územím
- 21. 10. 1965** ostrov Komodo a část ostrova Rinca vyhlášeny indonéskou vládou chráněným územím (ochrana varanů a začátek výzkumů)
- 1980** vypracován statut rezervace
- 1982** vyhlášen národní park
- 1983** ustaven Komodský národní park v dnešní podobě
- 1991** v parku pracuje 90 lidí (30 úředníků, 60 strážců zvěře)

Historie osídlení Komoda:

- do 1925** pouze příležitostné osídlení
- 1926** trestanecká kolonie – 40 vězňů
- 1962** rybářská osada – 150 rybářů
- 1991** rybářská vesnice – asi 3 700 thajských rybářů

Základní biologické údaje:

- Délka života:** není přesně známa, ale podle značených jedinců musí být dosti přes 50 let
- Pohlavní dospělost:** nejdříve v 6–8 letech
- Doba páření:** červenec–srpen
- Doba kladení:** srpen–začátek září
- Snůška:** 5–30 vajec
- Inkubace:** 8–9 měsíců
- Velikost mláďat:** váha 20 g, celková délka 35 cm
- Poměr pohlaví:** 3,4 samců na jednu samici (u 3 366 jedinců z ostrovů Komodo a Rinca v roce 1990)

Některá další zvířata na ostrově Komodo:

Původní druhy: sambar floreský (*Rusa timorensis florensis*), prase páskované (*Sus scrofa vittatus*), oviječ skvrnitý (*Paradoxurus hermaphroditus*), makak jávský (*Macaca fascicularis*), kaloň malajský (*Pteropus vampyrus*), tabon velkonohý (*Megapodius freycineti*), kur džunglový (*Gallus varius*), zoborožík přílbový (*Philemon buceroides*), kakadu žlutolící (*Cacatua sulphurea*), zebříčka (*Taeoniopygia guttata*), geko obrovský (*Gekko gekko*), dráček létavý (*Draco volans*), zmije řetízková (*Daboia russelli*).

Druhy dovezené člověkem (většinou i zdivočelé): buvol domácí, prase domácí, pes domácí, kůň domácí, koza domácí, potkan, myš domácí.

RNDr. Bohumil Král, CSc.

Vážení čtenáři, redakce Zooreportu Vám chce přinášet stále nové a zajímavé informace ze života zvířat. V profipříloze hodlá proto otiskovat nepravidelný seriál Záhady, omyly a zajímavosti, jehož první část, která se zabývá historií objevení největšího současného ještěra varana komodského, jste si mohli přečíst v tomto vydání. Pro příští čísla redakce připravuje články o vyhubení vakovlka tasmánského či holuba stěhovavého, o potravní zvláštnosti koalů, o želvě bahenní v českých zemích, o záchraně kondora kalifornského a další zajímavosti.